

УДК 76.01+621.798.1-027.15+502[504](477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-2-8>

Олена КУРЦЕВА,
orcid.org/0000-0003-3528-7120
аспірантка кафедри графічного дизайну
Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(Харків, Україна) kurt-ol@online.ua

ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ У КОМПОЗИЦІЙНІЙ СТРУКТУРІ ОСВІТНЬОГО ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСУ

Стаття присвячена дослідженню системи виражальних засобів на прикладі композиційної структури освітніх Інтернет-ресурсів. Авторка розглядає освітні портали та сайти у фокусі художньої комунікації, що при цьому має чітко виражену функціональну спрямованість та є невід'ємною від практик користування. Підкреслено, що утилітарна змістовність контенту освітнього порталу не може існувати поза межами естетики, а в більш широкому сенсі, – поза межами художніх репрезентацій. Краса та користь співіснують як функціональна модель.

Проаналізовані джерела дозволяють стверджувати, що засоби виразності є базовим інструментом процесу користування у всіх його різноманітних аспектах: від розважального до навчального. Така нероздільність художніх та функціональних засобів є в цілому характерною для сфери дизайну, проте особливо актуальна для графічного дизайну та практик мультимедіа, де художні норми часто виступають у ролі інструментарію користувача.

Висновки. Просторово-композиційна структура мережевого ресурсу спирається на засади екранної композиції, яка має чимало відмінностей у порівнянні із композиційними рішеннями друкованого розвороту поліграфічного видання. Мережеве споживання інформації змінює практику застосування поліграфічних принципів роботи із просторово-композиційними рішеннями. Проведене дослідження дозволяє виокремити наступні компоненти: 1) динамізм та інтерактивність мережевої інформації; 2) гнучкі просторово-композиційні налаштування, що дозволяють користувачеві коригувати елементи форми змісту; 3) інтеграція у мережу та похідні від цього візуальні властивості (наприклад, естетика гіперпосилань, яка за визначенням відсутня в друкованому дизайні). Важливе значення для побудови просторово-композиційних рішень має параметр композиційної поведінки елементів, що розглядається авторкою як один із ключових механізмів у розв'язанні завдання створення якісного дизайну.

Ключові слова: освітній Інтернет-ресурс, виражальні засоби у веб-дизайні, композиція веб-сторінки, Інтернет-естетика.

Olena KURTSEVA,
orcid.org/0000-0003-3528-7120
Graduate Student at the Department of Graphic Design
Kharkiv State Academy of Design and Arts
(Kharkov, Ukraine) kurt-ol@online.ua

MEANS OF EXPRESSION IN THE COMPOSITION STRUCTURE OF THE EDUCATIONAL INTERNET RESOURCE

The article is devoted to the study of the system of expressive means on the example of the composition of educational Internet resources. The author examines educational portals and sites in the context of artistic communication. From her point of view, this problem has a clearly expressed functional orientation and cannot be separated from the practices of using the Internet. It is emphasized that the utilitarian content of the educational portal cannot exist outside the boundaries of aesthetics. In a broader sense, it does not exist outside of artistic representations. Beauty and utility coexist as a functional model.

The analyzed sources allow us to assert that means of expression are the basic tool of the process of use in all its various aspects: from entertainment to education. This inseparability of artistic and functional means is generally characteristic of the field of design, but it is especially relevant for graphic design and multimedia practices.

Conclusions. The spatial and compositional structure of the network resource is based on the principles of screen composition. The screen artistic structure has many differences compared to the compositional solutions of the printed edition. Network consumption of information changes the practice of applying polygraphic principles to work with spatial and compositional solutions. The conducted research makes it possible to single out the following components: 1) dynamism and interactivity of network information; 2) flexible spatial and compositional settings that allow the user to adjust the elements of the content form; 3) network integration and visual properties derived from it (for example, the aesthetics of hyperlinks, which by definition is absent in printed design). The parameter of the compositional behavior of the elements, which is considered by the author as one of the key mechanisms in solving the task of creating a high-quality design, is of great importance for the construction of spatial and compositional solutions.

Key words: educational Internet resource, expressive means in web design, web page composition, Internet aesthetics.

Постановка проблеми. Освітній Інтернет-ресурс представляє собою особливий тип художніх взаємовідносин, які мають чітко виражену функціональну спрямованість та є невід’ємними від практик користування. Попри все, утилітарна змістовність контенту освітнього порталу не може існувати поза межами естетики, а в більш широкому сенсі, – поза межами художніх репрезентацій. Краса та користь співіснують як функціональна модель.

Проаналізовані джерела дозволяють стверджувати, що засоби виразності є базовим інструментом процесу користування у всіх його різноманітних аспектах: від розважального до навчального. Така нероздільність художніх та функціональних засобів є в цілому характерною для сфери дизайну, проте особливо актуальна для графічного дизайну та практик мультимедіа, де художні норми часто виступають у ролі інструментарію користувача.

Інтернет є відносно новою технологією, яка швидко стала цінним інструментом масової комунікації та пред’явлення інформації. При цьому як і будь-яка інша медійна структура, мережа інтернет формувалася не на порожньому місці. Саме це визначило активні запозичення з тих сфер дизайну та візуальної комунікації, які вже існували на момент формування мережевої культури. У першу чергу, це книжкова та журнальна графіка, а також загалом усі існуючі в «до інтернетівську» епоху феномени мультимедіа. Норми та принципи, встановлені цими сферами побутування естетики, швидко знайшли своє віддзеркалення в інтернет-культурі, що помітно впливає на систему виразальних засобів освітніх веб-ресурсів.

Аналіз досліджень. Історіографія питання має очевидну нерівномірність в сторону більшої актуалізації дослідження функціональних властивостей освітніх Інтернет-ресурсів (зокрема, практики юзабіліті). Натомість, наукові публікації, в яких запропонована проблематика аналізу системи виразальних засобів, не є мейнстрімними. Відтак, у межах сформульованої нами постановки питання, ми спиралися на англomовну історіографію. У цьому колі досліджень виділимо роботи Лісбет Торлацій (Thorlacius, L.), Елен Брейдж (Brage, E.), Іди Енгхольм (Engholm, I.) та інших вчених.

Метою статті є дослідження системи виразальних засобів на прикладі композиційної структури освітніх Інтернет-ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо дві основні групи виразальних засобів у композиційній структурі освітніх інтернет-ресурсів.

Перша група: принципи композиції сайту, що походять з норм друкованої графіки. Журнальна та газетна верстка має вкрай широкий вплив на побудову просторово-композиційної структури

сайту. Веб-ресурс є своєрідним мультимедійним «дзеркалом» класичного поліграфічного видання.

На наш погляд, серед базових принципів сучасного веб-дизайну варто виділити універсальну групу, що орієнтована на типові та загально-вживані закономірності користування та споживання інформації. Серед них, передусім, назовемо: 1) колонаж, або специфічну структуру подачі інформації у модульних колонках; 2) внутрішній рубризатор, або структуру звернення, що регламентує практики організації змісту; 3) моделі співіснування текстових та зображальних контекстів сайту, які визначають спрямованість звернення та його функції.

Вплив кожного із значних принципів важко переоцінити, так як усі вони мають безпосереднє відношення до проблематики побудови композиційного простору веб-ресурсу.

Наприклад, колонаж є основним структурним компонентом у модульному проектуванні простору сайту. Колонка та міжколонкові інтервали формують фігуративні моделі художньої геометрії сайту. Натомість, внутрішній рубризатор визначає властивості стильового представлення текстів та зображень, відповідаючи за розпізнавання функціонального поля елементів.

Для прикладу, розглянемо сайт Гарвардського університету (США, Масачусетс), в дизайні якого присутні класичні «друковані» виразальні засоби.

Екранний простір стартової сторінки поділений на три частини, кожна з яких має властиве кольорове тло, що допомагає у аранжуванні інформації та візуально розмежовує застосовані композиційні мотиви. Так, чільний аркуш є своєрідним вступом до контенту, де заглавне фото у контексті загальної екранної репрезентації є цілком самостійним простором. Його роль полягає не тільки в безпосередньому інформуванні споживача щодо контенту, але й має художньо-виразальний зміст. Подібний прийом «простору у просторі» ми також можемо віднести до характерних елементів візуальної культури друкованих видань.

Основний простір перебирає на себе найбільш вагому частину полоси прокрутки екрану, яка займає декілька екранних рамок: споживач має можливість динамізувати цей простір, обираючи актуальний фрейм та змінюючи набір компонентів зображення. У композиційному сенсі, просторова площа складається з текстових елементів-цитат, які є посиланнями на базові матеріали. Принцип їхнього розташування імітує вільне проектування, проте, насправді, є системою модулів, що визначають місце елемента у відповідності до його компонентності: текст+картинка або текст+текст.

Дизайн сторінки має цілу низку рис, які нагадують естетику глянцевого журналу «нульових»

років. У першу чергу, це стосується прийомів представлення текстової інформації, проте має вираження і щодо підходів ілюстрування та графічної репрезентації змісту.

Передусім, звернемо увагу на загальну текстову компановку, яка за розмірностями інтерліньяжу та щільністю літерних мас наближена до друкарських стандартів. В екранному сприйнятті така модель не втрачає якості читання, проте має очевидні візуальний ефект: подані у такий спосіб тексти на екрані посилюють враження «повільного читання», більш характерного для паперових видань. При цьому блоки тексту оформленні із застосуванням буквиць, не містять переносів та формалізовані за лівою виключкою. Під час розгортання сторінки на глибину перегляду, текстовий простір звужується до центрального одноколонкового формату, лишачучи вільними простори білого.

Важливо відмітити, що гіперпосилання у сторінці змісту не є традиційними кнопками, а натомість представлені у вигляді авторських цитат із збільшеними маніскульними знаками «лапок», що також є класичним журнальним прийомом. Якщо до цього переліку додати використання інверсій кольору між позитивним та негативним простором основних площин екрану, практичну відсутність модульної верстки та умовно вільне моделювання елементів у межах екранної площини, стають зрозумілими виражальні засоби дизайну такого типу. На наше переконання, вони націлені на створення відповідного режиму сприйняття інформації, що можна охарактеризувати відомою тріадою інтелектуально-емотивного дизайну, характерного для американського графічної культури початку – середини нульових років: класично, виважено, стильно (рис. 1).

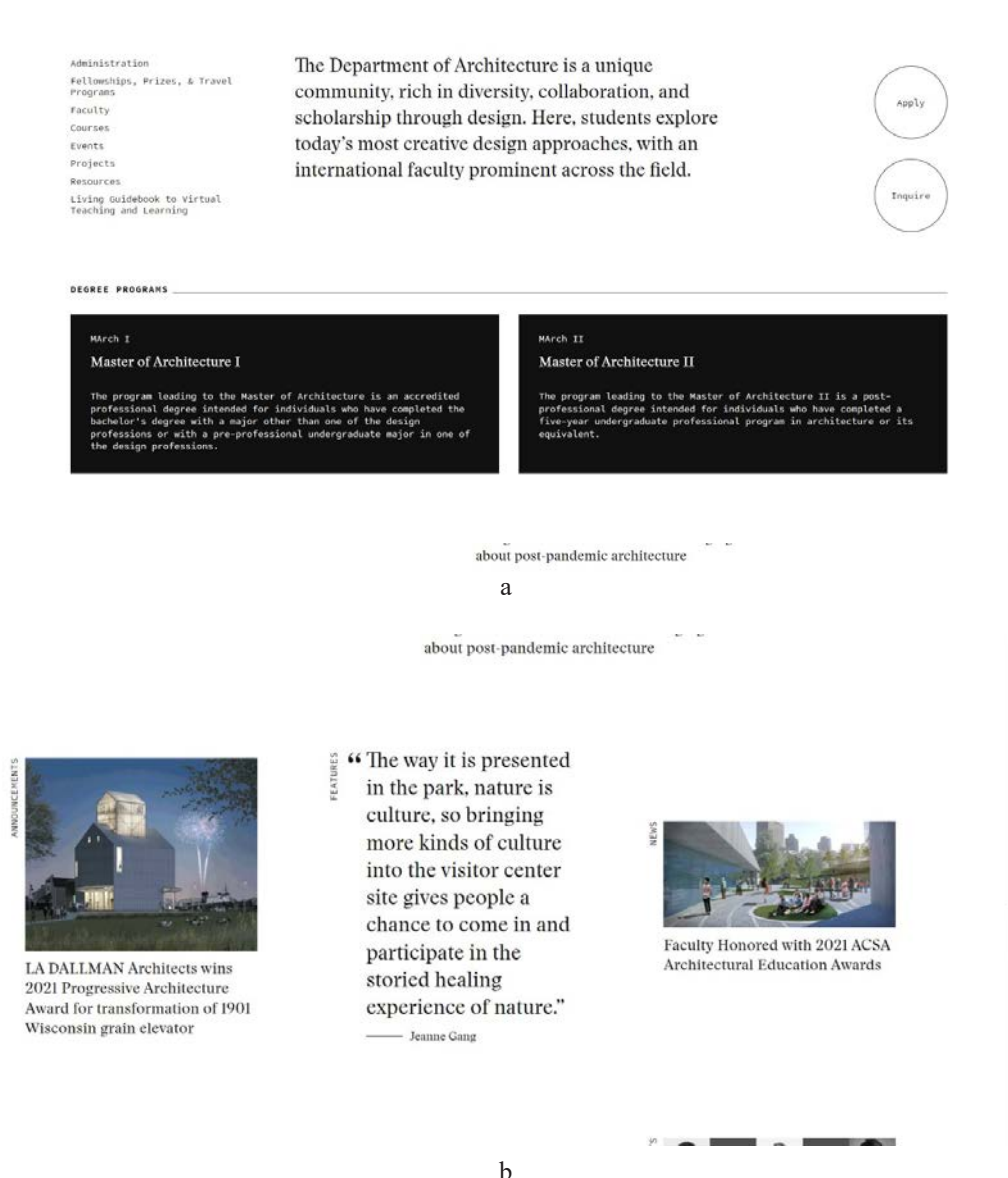

Рис. 1. Інститут архітектури Гарвардського університету (США, Масачусетс)

Друга група: Принципи композиції сайту, які ґрунтуються на технічних можливостях інтернет-ресурсу. В художньому сенсі це коло принципів та підходів спирається на властиві інтернет-культурі естетичні норми.

Розвиток веб-сайтів як художніх систем, і в 1990-ті, і в 2000-ні роки був пов'язаний із технічними пріоритетами протоколів браузерів та мережі інтернет загалом. Тому історія розвитку просторово-композиційних форм сайтів впритул орієнтована на техніко-технологічну еволюцію.

Наприклад, т.зв. ранні веб-сторінки у композиційному сенсі формувалися на основі таблиць, як базової форми-структури, яка організує зміст та має значний вплив на художні рішення. Відтак, дизайн на основі таблиці заклав структурні основи композиційно-просторового мислення макету сайту, що існує в системі відповідних масштабів і площин, а розгортається у просторі за допомогою вертикальних та горизонтальних ліній.

На наш погляд, варто виділити два основні принципи, які в цілому характеризують зазначену тенденцію.

Модульно-лакунарний принцип. В його основі – таблиця, як набір просторово окреслених комірок, що створені модульно, мають повторювальний композиційний ритм та орієнтовані на максимальне спрощення сприйняття простору макету. Кожна комірка має характеристику лакуни: визначеного фрагменту простору макету, який візуально відмінна від суміжних зображальних контекстів.

Ф. Хонг пояснює цю особливість відсутністю інструментів для створення структури на веб-сторінках, що на початку існування Інтернету спонукало дизайнерів звертатися до елементів таблиці. (Hong, P., 2018: 370 p.).

На наш погляд, зазначена тенденція пояснюється не стільки неможливістю використовувати елементи вільного проектування, скільки існуючою в 1990-х специфікою візуальності інтернет-культури з її відвертим небажанням виходити за рамки технічного проектування. Художня виразність як інструмент побудови макету поступалася техногенній складовій.

В багатьох випадках застосування такої естетичної парадигми виглядає вкрай архаїчно. Виключенням можуть бути лише ті випадки, коли застосування модульно-лакунарного принципу є частиною більш вагомого художнього задуму, що, наприклад, імітує естетику певного часу або відповідного субкультурного сегменту в межах глобальної інтернет-культури (іншими словами, є навмисно спроектованою естетикою, яка свідомо спирається на конкретну систему виразальних засобів).

Так, композиційно-просторові рішення в дизайні сайту Школи мистецтв у Глазго (Шотландія) не тільки спирається на принципи модульної сітки, але й використовує її видимі елементи в якості художньо-стильових компонентів (рис. 2).

Прикладом некоректного застосування цього принципу у сегменті освітніх інтернет-ресурсів, є веб-портал Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Ресурс надзвичайно жорстко регламентований прямокутними модулями і таблицями, які домінують практично на всій глибині перегляду. Послідовна ліва виключка ілюстративних комірок та, відповідно, розгортка тестових блоків горизонтально вправо, безмовно, посилює форми сприйняття інформації. Проте вона виконана, скоріше, у нормі подання технічної інформації і не розрахована на будь-які художні форми юзабіліті. В даному разі, автори дизайну очевидно не взяли до уваги, що «таблицями можна маніпулювати, аби організувати та координувати дизайн-рішення» (Almasude, A., & Almasude, J., 2002: 21), що таблична структура має бути гнучкою і не домінувати у системі повідомлень.

Принцип спрощеної геометричної форми. Не зважаючи на свою умовність, таблиця організує простір сайту за допомогою максимального спрощення формальних елементів. Такий інтернет-ресурс можна представити у вигляді геометричної композиції, де базовими елементами виступатимуть звичайні форми: переважно прямокутники, квадрати та площини, сформовані їхньою взаємодією.

Геометрична композиційно-просторова організація має свою пластичну основу, яка взаємодіє у межах визначених форм та площин. Не зважаючи на те, що застосування такого принципу призводить до домінування прямокутних форм, це не має критичного значення для функціонального користування. Проте змінює ефекти сприйняття інформації та звужують художньо-стильові засади дизайну.

Зазначена проблема розглядається дослідниками в різноманітних аспектах. На наш погляд, цікавим варіантом її подолання саме як проблеми засобів виразності освітній інтернет-ресурсів, є концепція позитивного та негативного простору в композиційній структурі веб-сайтів (Almasude, A., & Almasude, J., 2002: 15-16).

Позитивний простір включає зображення, текст, об'єкти – власне усі ті структурні елементи, що мають значення для виявлення інформативної сутності повідомлення. Натомість негативний простір є сукупним вираженням інших контекстів композиційно-пластичного цілого, що мають фонове значення.

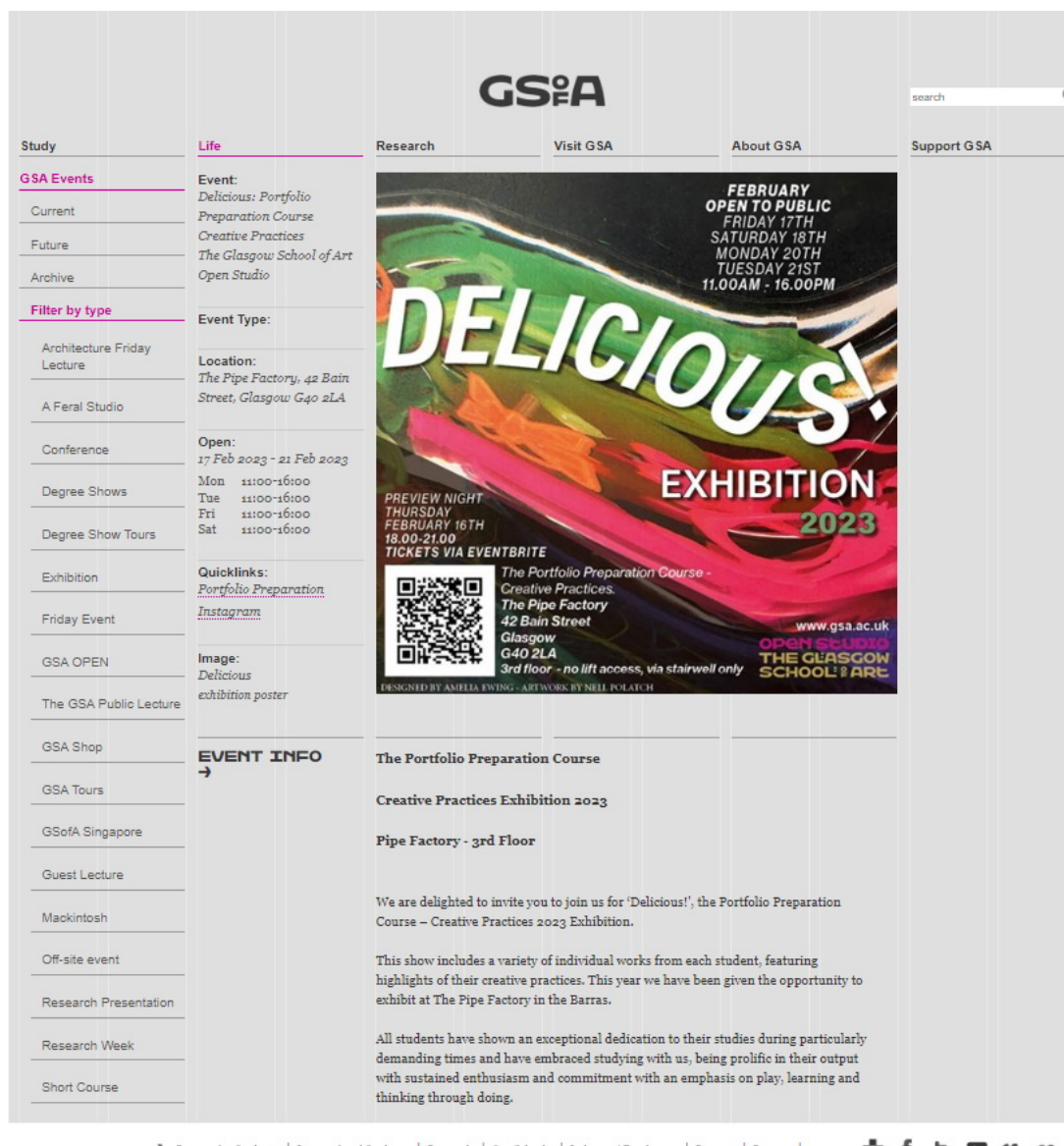

Рис. 2. Школа мистецтв у м. Глазго (Шотландія)

На наш погляд, важливу роль у взаємодії обох типів простору мають такі звичні компоненти композиційної мови, як форма та масштаб.

Формальні рішення визначають простір як предметно-просторове середовище, в якому користувач орієнтується завдяки комунікації з визначеними візуальними формами: текстовими, графічними, моушен-формами тощо. У той же час виражальний потенціал масштабування об'єктів та форм дозволяє маніпулювати пластичним змістом композиції. Розмір впливає на взаємну зв'язаність форм (об'єктів, текстів або зображень), він виражає відношення дизайнера до певного композиційного елемента та допомагає побудувати якісну ієрархію об'єктів, що присутні на екрані.

Прикладом застосування такого принципу є Нова школа Парсонс (Нью-Йорк, США), портал

якої побудовано максимально пластично. Прості геометричні форми виконують роль як фреймів для фотоілюстративного матеріалу, так і є елементами інфографіки або шрифтових композицій (рис. 3).

У межах виділених та проаналізованих вище груп виражальних засобів у композиційній структурі освітніх інтернет-ресурсів, розглянемо основні композиційні принципи, що визначають характер та специфіку застосування того чи іншого художньо-стильового рішення.

Насамперед звернемо увагу на те, що основні проблеми естетики простору сайту безпосередньо впливають із практики застосування зазначених принципів. Екранний простір є вертикально орієнтованим. Його рух пов'язаний із технологією скролінгу вікон браузера, що надає своєрідності

Рис. 3. Нова школа Парсонс (Нью-Йорк, США)

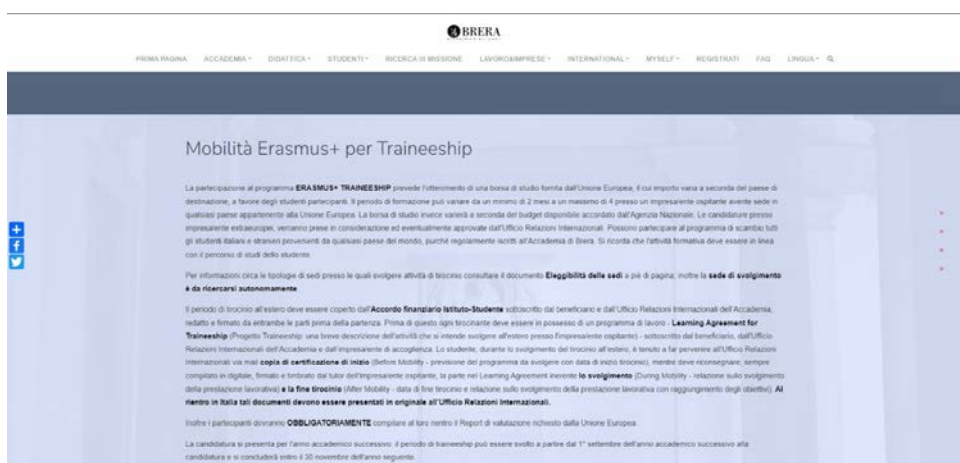

Рис. 4. Академія мистецтв Брери (м. Мілан, Італія)

динамічній моделі сприйняття інформації. Споживач рухається простором сайту вертикально, при цьому обсяг простору цілком залежить від інформативної концепції ресурсу та закладених в його дизайні принципів споживання. Працюючи із друкованим виданням, споживач має можливість оцінити масштаби продукту і його просторові межі, використовуючи фізично дійсні контури, наприклад, книги або журналу. Натомість екран не припускає такої взаємодії, так як його простір обмежується, у першу чергу, не фізичними параметрами, а програмними засобами.

Для інтерпретації просторово-композиційних особливостей веб-сайту ми вважаємо за потрібне ввести поняття «базовий екранний простір». Це фізичний розмір екрану споживача, який в даний конкретний момент представляє актуальні потоки інформації. Зображальне поле базового екранного простору є постійно змінним. При цьому воно відповідає за кількість інформації, яку можна в конкретний момент часу представити на екрані. Споживач сприймає контент сайту за допомогою

цієї умовної рамки зображального поля, яке, у певному сенсі, є синонімічним поняттям «поле друку» у дизайні поліграфічного видання.

Зазначимо, що специфіка екранного поля має значення для побудови та інтерпретації дизайн-рішень, особливо у випадку аналізу просторово-композиційного узагальнення. В деяких випадках розробники моделей використання сайту дають можливість споживачеві рухатися в екранній площині за допомогою наперед запланованого кроку.

Такий дизайн-функціонал (т.зв. breadcrumb trail: навігаційний елемент, який показує користувачеві його поточне місце в ієрархії ресурсу) представлено в композиційній структурі, наприклад, сайту академії мистецтв Брери (Мілан, Італія). Проста композиція з послідовної вертикальної лінії складена з крапок та має додані інтерактивні елементи. (рис. 4).

Простір «білого» як композиційна складова. Це питання дискутується в дослідницькій літературі практично з часу початку вивчення інтернет-культури, як візуального виклику для дизайну.

В більшості випадків дослідники зосереджуються на вивченні факторів юзабіліті та особливостей репрезентації інформаційних потоків у контексті узгодження екранного простору (Bernard, M., Chararro, V., & Thomasson, R., 2000: 1-4).

На наш погляд, слід звернути увагу, на зображальні властивості «білого» простору. Його виражальний потенціал підкреслює відношення дизайнера до естетичної схеми композиційного устрою.

Насамперед, відмітимо умовність використання визначення «білий» простір. В інтерпретації термінологічної культури графічного дизайну це означає, скоріше, «незаповнений», «незайнятий», «вільний від елементів» простір. Насичення екранної рамки елементами створює внутрішню комунікацію між ними, яка регулюється у відповідності до фізіологічних закономірностей зорового сприйняття людини. Важливо підкреслити, що мережевий дизайн є системою унормування видимого (визначеного) та уявленого (образного), між якими існує безпосередня взаємодія. Тому принципи роботи із «білим» простором так чи інакше торкаються всього методологічного потенціалу дизайну.

Фоновий «білий» простір є найбільш традиційним типом використання простору. Не зважаючи на те, що його витоки укорінені у друкарській культурі та неодноразово описані видатними дослідниками (наприклад, Е. Рудером), мережева візуальна культура має власні пріоритети, що впливають із особливостей екранної комунікації.

Наприклад, дослідницька група вчених з США, що аналізувала практику використання навчаль-

них сайтів дитячими аудиторіями, публікує дані, згідно яких діти у фокус-групах не тільки активно заперечували білий екранний порожній простір, алей виступали проти використання білого кольору як фонового за будь-яких обставин (Large, A., Beheshti, J., & Rahman, T. (2002: 91). Очевидно, що практика мультимедійного навчання змінює уявлення про базові дидактичні моделі та саму технологію навчального процесу, і це не може не віддзеркалюватися на генезисі дизайну порталів.

Наприклад, сайт Школи мистецтв і дизайну в Орлеані (Франція) використовує прийомі колірної репрезентації, які відверто суперечать нормам поліграфічного дизайну. Основний фон сайту – чорний, натомість колір шрифтових мас – зелений. Відсутність традиційного «білого» не означає відсутність простору як такого. Хоча, на наше переконання, естетика чорного фону має свої переваги та недоліки. З одного боку чорне тло створює ефект з'єднання елементів у цілісність. Такий фон збирає компоненти в суцільну просторову канву. Проте водночас подібне використання простору впливає на зображальні, ілюстративні та композиційні риси контенту сайту (рис. 5).

Активний «білий» простір. Наприклад, сайт університету мистецтв, ремесла та дизайну Констфак (Швеція) використовує лінійні властивості «білого» як додаткові засоби модульного посилення ієрархії повідомлень. Біла плашка «підсвічує» основну екранну площину, саме вона є тлом, яке узгоджує кордони фреймів. Активне «біле» узагальнює графічний зміст та наочно відділяє елементи. Цікаво, що при цьому простір базового

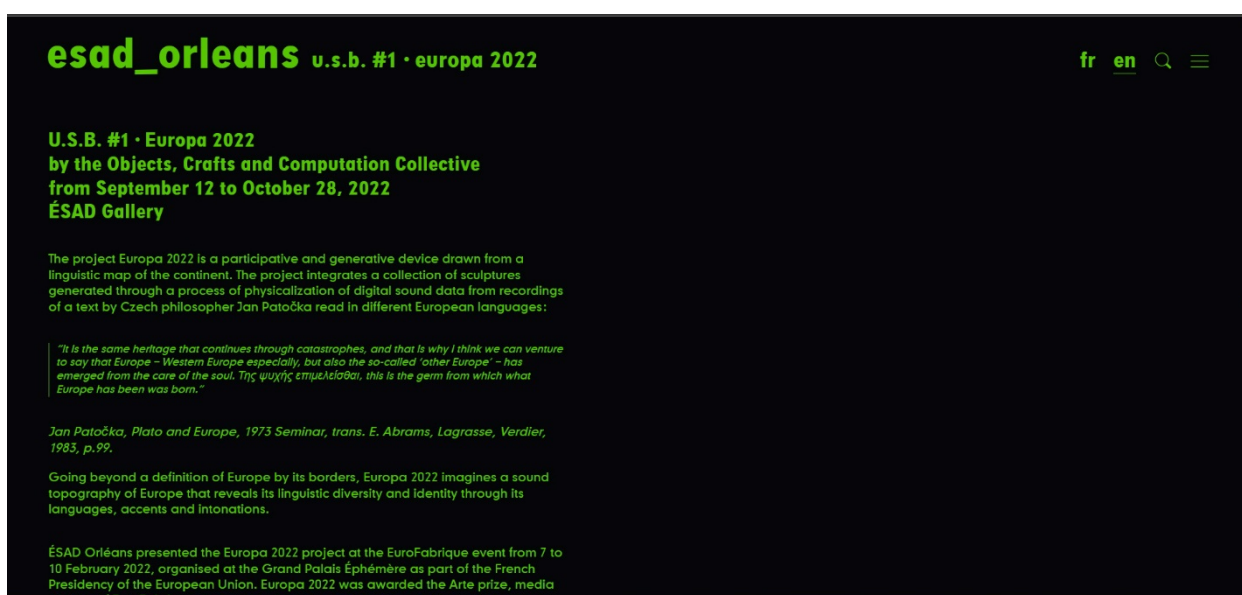

Рис. 5. Школа мистецтв і дизайну в м. Орлеані (Франція)

екранного фону лишається в контражурі по відношенню до білого, формуючи, тим самим, лінійні площини (рис. 6).

Як підкреслює Лізбет Горлацій, активний «білий» простір має більш високий статус в композиційній репрезентації, адже він є, скоріше, графічним ефектом, аніж тлом. Його слід враховувати навіть у тих випадках, коли метою дизайну є створення «невидимої» візуальної комунікації, яка досягає свого мети завдяки інтеграції з функціональністю та вмістом (Thorlacius, L., 2007: 65).

Крім цього, активний «білий» простір є засобом у створенні масштабів та планів, що також засвідчує наведений нами приклад композиційно-просторового унормування дизайну сайт університету мистецтв, ремесла та дизайну Констфак (Швеція).

Статична, рухома та адаптована композиція сайту: основні підходи композиційно-просторового унормування. Аналіз винесеної у заголовок проблеми варто почати із визначення базових концептів макетування веб-сайту, яка закладають основи розуміння структури дизайну інтернет-сторінки.

Макет представляє собою серію прямокутних, вертикально орієнтованих просторів. Вони поєднуються у відповідності до логіки роботи споживача із екранним полем, що визначає розмір, масштаб та кількісні параметри кожного окремої площини перегляду. Відтак, сторінка сайту (вертикальна полоса) складається із серії горизонтально орієнтованих аркушів. Зазвичай, вони не мають між собою видимих проміжок, так як специфіка руху полоси прокрутки не орієнтована на статику сторінки: споживач має відчувати, що ресурс керується саме його рухами. Ці аспекти мають неабиякий вплив на систему прийомів, які

застосовуються у дизайні просторово-композиційних рішень.

Також підкреслимо, що кожен із зазначених у заголовку типів побудови композиційно-просторової схеми сайту є взаємопов'язаним. Наприклад, статична модель не може існувати без динамічних акцентів, так само як рухома візуалізація простору вимагає статично визначених просторів або зон. Проте домінування певної парадигми дозволяє визначити загальну спрямованість композиційного бачення та сформулювати його сутнісні компоненти.

Наприклад, композиційний простір на основі таблиці – це умовна структурна основна, яка не обов'язково візуалізується безпосередньо у вигляді таблиці із стовпчиками та комірками. Це породжує специфіку ефектів сприйняття контенту сайту, які формуються завдяки взаємодії одних компонентів із іншими.

Важливо наголосити, що дослідники відносять до елементів композиційного унормування як статичні, так і рухомі об'єкти. Приміром, GIF-зображення із розміщеним в них вмістом, або навіть такі технічні елементи в гарнітурі сайту, як лічильники відвідувань або анімовані банери (Brage, E., 2019: 22).

Серед кола конкретних прийомів, що реалізуються в системі просторово-композиційного унормування веб-сайту виділимо наступні: 1) лінійно-площинні; 2) прийоми симетрії та балансу; 3) єдності та різноманіття; 4) ритму та руху. Усі зазначені прийоми формують загальну систему композиційно-пластичного устрою, яка характеризується гнучкою взаємодією компонентів та не є т.зв. закритою системою.

Лінійно-площинна концепція прийомів традиційно розглядається як основа 2D-дизайну.

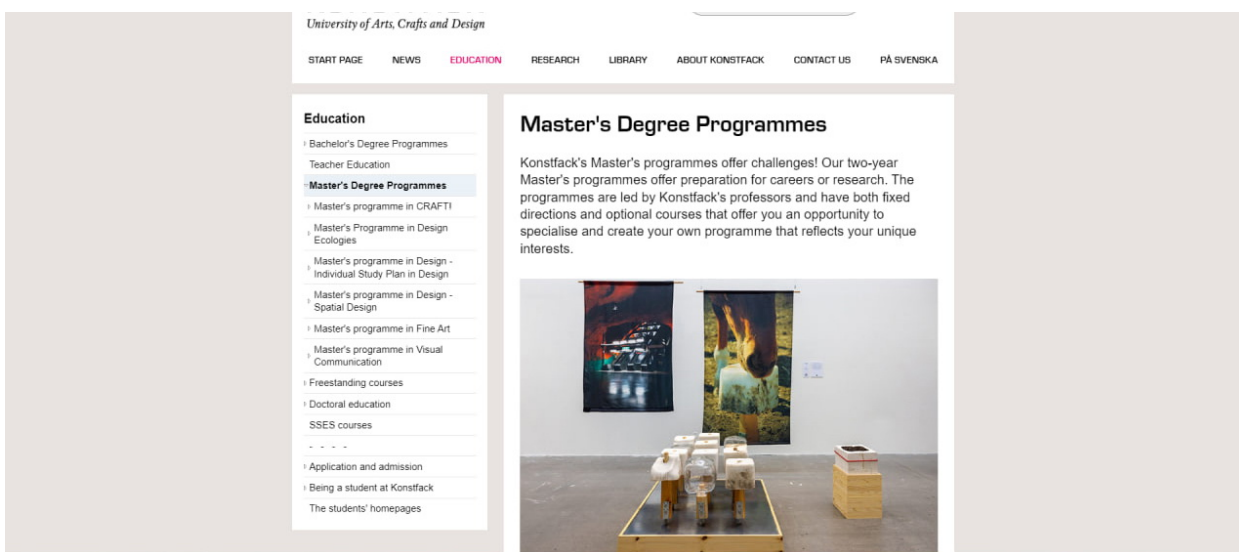

Рис. 6. Університету мистецтв, ремесла та дизайну Констфак (Швеція)

Проте веб-дизайн має низку відмінностей, що, як вже було показано нами вище, виникають через екранну природу композиційних форм інтернет-ресурсів. Тому лінія, як композиційний елемент у мережевому дизайні – це, скоріше, об'єкт, що створений серією елементів. Саме тому, для прикладу, Amar і Joanna Almasude, пропонують розглядати прийоми лінійного дизайну веб-сторінок за допомогою методу «фокусної точки»: елементу або набору елементів, що першочергово привертають увагу у пластичному «рисунку» екранного простору (Almasude, A., & Almasude, J. (2002: 13). На цій основі триває сприйняття основних зорових ліній, які не є фізично накресленими. Уявність такого лінійного руху ґрунтується на принципах візуальності та ефектах сприйняття екранних об'єктів, які формують композицію з уявним трикутником як орієнтиром.

Прикладом використання зазначеного прийому може бути сторінка новин веб-порталу Віденського університету прикладних мистецтв (Австрія). Автори дизайн-рішення використали чотирих колонковий вертикальний модуль, що узагальнює текстові та візуальні компоненти у межах кластера. Акцентована лівостороння виключка із чорною плашкою рубрикатора надає глядачеві фокусну точку, від якої донизу та горизонтально вправо утворюються лінії умовного «трикутника». Цей прийом засвідчує ефективність побудови лінійно-площинних серій, які дозволяють споживачеві стати учасником інтерпретації змісту, що, безумовно, позитивно впливає практику користування (рис. 7).

В якості альтернативного прикладу згадаємо просторово-композиційні рішення сайту університету «Київська школа економіки» (KSE). Два умовних трикутника, які складають уявну прямокутну площину, побудовані завдяки маніпуляціям із білим простором та композиційному унормуванню виключки. Усі елементи цієї композиції перебувають у взаємодії та об'єднанні спільною візуальною ідеєю (рис. 8).

Прийоми симетрії та балансу. Баланс, у першу чергу, відповідає за принципи розподілу уваги та відчуття стійкості сприйняття елементів. Ми вже зазначали, що композиція є засобом поєднання елементів у цілісну систему. Відтак баланс припускає інтерпретацію окремих компонентів, що володіють здатністю виражати візуальну вагу та перебирати на себе зорові зусилля споживача. На наш погляд, природа цього композиційного елементу пов'язана із маніпуляціями формою, кольором та пластичними сукупностями. Саме зазначені аспекти виступають у ролі виражальних засобів балансування просторово-композиційного рішення.

Одним з проявів балансу є симетрія, яка в графічному дизайні має достатньо розвинену структуру, спираючись на засади образотворчого мистецтва. Ми вважаємо за доцільне виокремити три типи цього прийому: симетричний баланс, дзеркальний та асиметричний.

Прийоми єдності та різноманіття представляє один із найбільш репрезентативних художніх засобів, що виражає емоційно-образну змістовність дизайн-рішення. Різноманітність компонен-

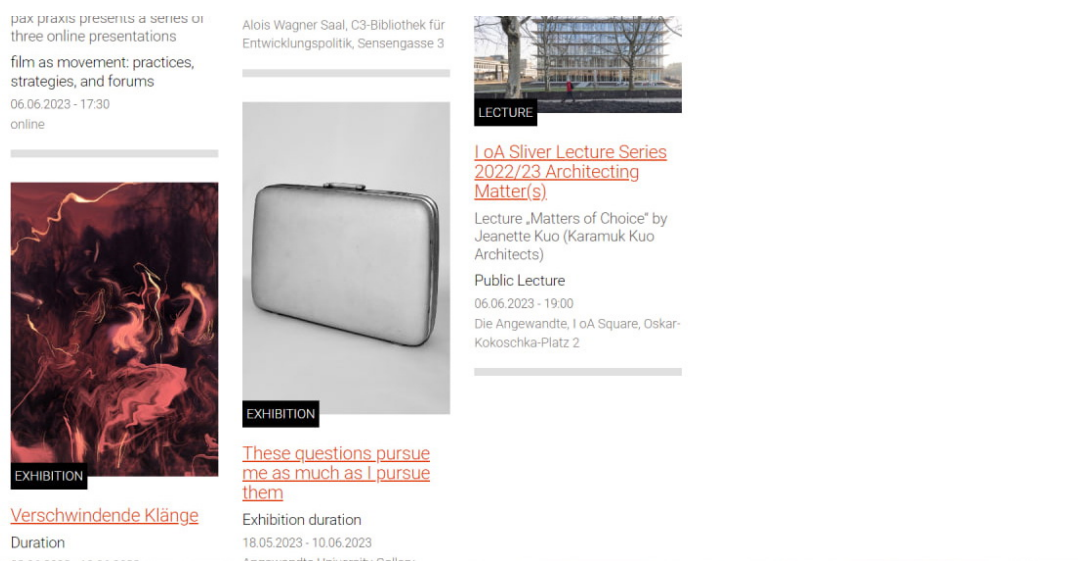

Рис. 7. Віденський університет прикладних мистецтв (Австрія)

тів композиції закладена в художній природі якісного дизайну. Проте естетика продукту, що має поряд із художніми важливі утилітарні значення, не здатна функціонувати без єдності та системного композиційного узагальнення.

На наш погляд, типологія прийомів представляє певну варіативність єдності, що пояснює специфіку розмаїття елементів та способи їхнього співіснування у межах композиційного цілого.

По-перше, назвемо *єдність образно-стилістичного представлення елементів*. Наприклад, веб-портал академія мистецтв Брери (Мілан, Італія) стартує з ілюстративної сторінки, яка щільно насичена фотоматеріалами. Їхня репрезентація

достатньо динамічна та припускає декілька режимів звернення: від «заморозки» під час наведення курсору до повноформатного розгортання на окремому кольоровому полі. Видима строкатість є, натомість, ефектом сприйняття, за яким стоїть повноцінна модульна структура, що генерує моделі взаємодії та утримує контент у наперед визначеному просторі. Горизонтальні плашки модуля не помітні споживачеві, вони вторинні та не перебирають на себе зайвої уваги (рис. 9).

По-друге, вагоме значення має *єдність текстових, ілюстративних та зображальних елементів*. Вважаємо за необхідне підкреслити змістовні характеристики, що визначають місце елементів,

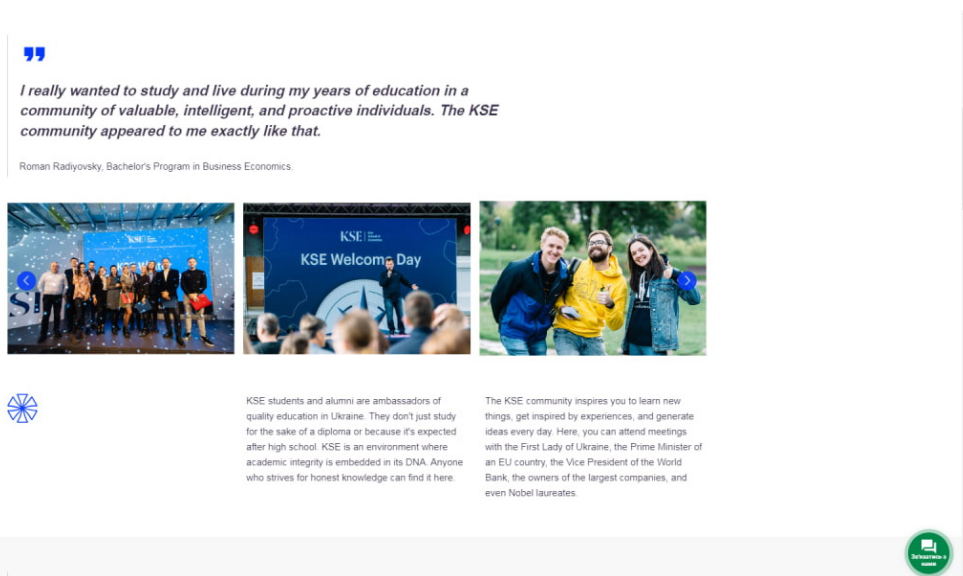

Рис. 8. Університет «Київська школа економіки» (KSE)

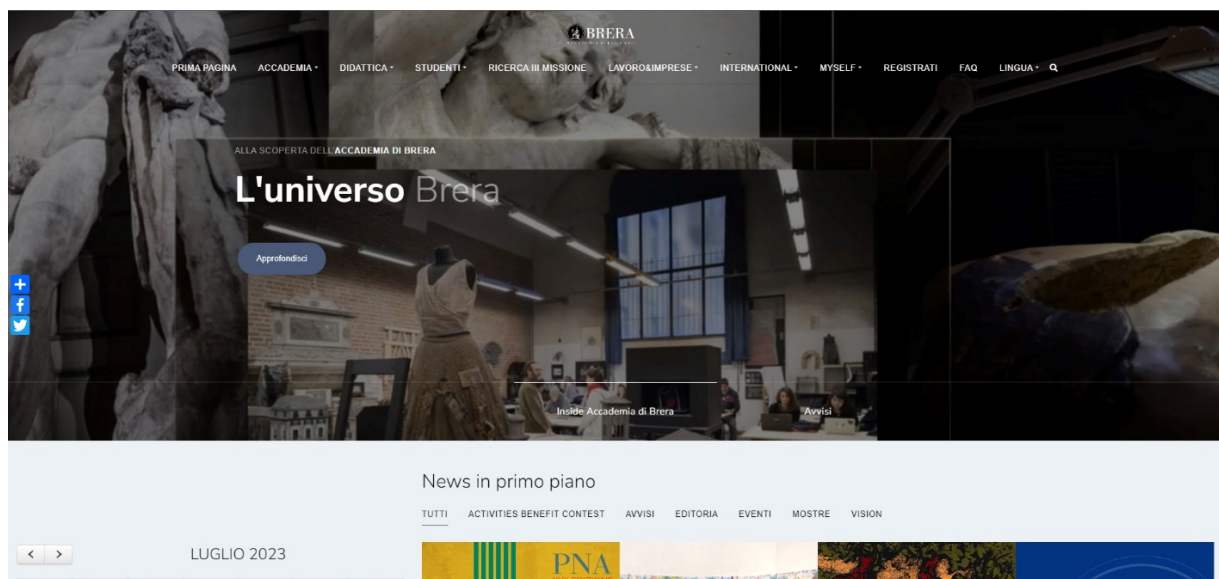

Рис. 9. Академія мистецтв Брери (м. Мілан, Італія)

щодо проблематики єдності та розмаїття як прийому просторово-композиційного узагальнення. Усі три елементи представляють собою різні рівні спільного художнього простору та за певних обставин можуть розглядатися як синонімічні.

Приміром, текстові елементи можуть мати статус зображального компонента композиції, проте виглядати як повноцінний текстовий фрагмент. Так само зображальні елементи мають здатність обмінюватися візуальними змістами із ілюстративним матеріалом і навпаки. Подібна універсальність є запорукою специфічної моделі єдності усіх трьох елементів, яка дозволяє маніпулювати увагою споживача та пропонувати в екранній взаємодії більш широкий репертуар візуальних засобів виразності. При цьому композиційне значення, приміром, тексту має характерні відмінності у порівнянні із ілюстративним контентом, так як кожен із наведених вище елементів характеризується властивою художньою поведінкою: способами репрезентації, ефектами сприйняття, засобами узагальнення тощо.

Наприклад, стартова динамічна сторінка веб-порталу академія мистецтв Брери (Мілан, Італія) використовує саме таку систему взаємодії: короткі тексти читаються, проте за фактом є ілюстраціями; натомість зображальні елементи активно входять до ілюстративного контексту або описуються текстовими засобами – і так по колу (рис. 10).

Прийоми ритму та руху. Екранний простір має особливі властивості руху та ритму, які відрізняються від звичних параметрів дизайн-проекування у 2D. Режим прокрутки екранного поля формує техніку ритму, який користувач корегує у

відповідності до власних запитів. Тому як динамічну категорію, простір веб-ресурсу варто поділити на декілька типів.

По-перше, ритм та рух присутні у візуально-графічній природі дизайн-рішень. Вони ґрунтуються на універсальній системі виражальних засобів, що загалом є характерною для ілюстративних моделей репрезентації (як друкованих, так і мережевих). У цьому сенсі, інтернет-сторінка є зображальним простором, який потенційно здатен вмістити практично будь-які традиційні для художньої культури динамічні норми композиційного устрою.

Наприклад, сайт університету «Київська школа економіки» (KSE) використовує навскісні горизонтальні плашки на основі близькими відтінків кольору та відсотковою транспарентністю. Такий прийом є досить поширеним у графічному дизайні як найбільш простий спосіб динамізації повідомлення: фонові елементи стають емоційно активними, а текстове звернення при цьому не втрачає режим короткого активного читання (текстового перегляду) (рис. 11).

По-друге, ритм та рух є елементами фізичної дійсності мережевого ресурсу, де композиційні елементи рухаються, часто мають аудіальний супровід та володіють здатністю до інтерактивної комунікації із користувачем.

Вже наведений вище приклад порталу KSE пропонує практично увесь зазначений набір можливостей, починаючи із відео-заставки на стартовій сторінці та завершуючи елементами гри з графою-логотипом закладу (знак можна «захопити» курсором та «прогуляти» екранним простором).

Зрештою, додаткові режими ритму та руху закладені до потенціалу фізіології користувача,

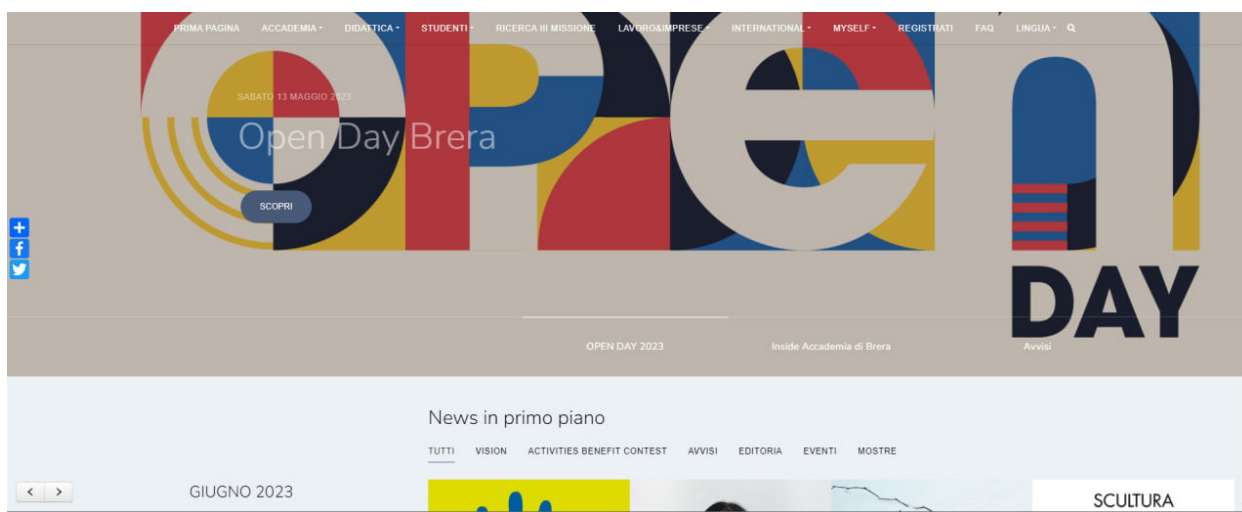

Рис. 10. Академія мистецтв Брери (м. Мілан, Італія)

який може самостійно додавати до перегляду певні рухомі якості. Передусім, це вертикальна полоса прокрутки, яка моделює екранний простір та має здатність змінювати ефекти сприйняття контенту. А також внутрішні горизонтальні полоси, які, як правило, використовуються для репрезентації стрічок новин чи інших актуальних повідомлень та керуються кнопками-стрілками. Використання цих прийомів ми бачимо, наприклад, у дизайн рішеннях Університету Аристотеля у Салоніках (Греція) (рис. 12) та сайті університету KSE.

В цілому, візуальний ритм створюються шляхом поєднання та повторення елементів (ліній, форм, кольорів тощо). Концепція ритму та руху зазвичай використовується у загальному концептуальному цілому із усіма іншими елементами дизайну, аби

створити якісний емоційний та інформативний досвід для користувача.

Висновки. Просторово-композиційна структура мережевого ресурсу спирається на засади екранної композиції, яка має чимало відмінностей у порівнянні із композиційними рішеннями друкованого розвороту поліграфічного видання. Мережеве споживання інформації змінює практику застосування поліграфічних принципів роботи із просторово-композиційними рішеннями.

З нашої точки зору, це: 1) динамізм та інтерактивність мережевої інформації; 2) гнучкі просторово-композиційні налаштування, що дозволяють користувачеві коригувати елементи форми змісту (приміром, режим ближче / далі); 3) інтеграція у мережу та похідні від цього візуальні властивості

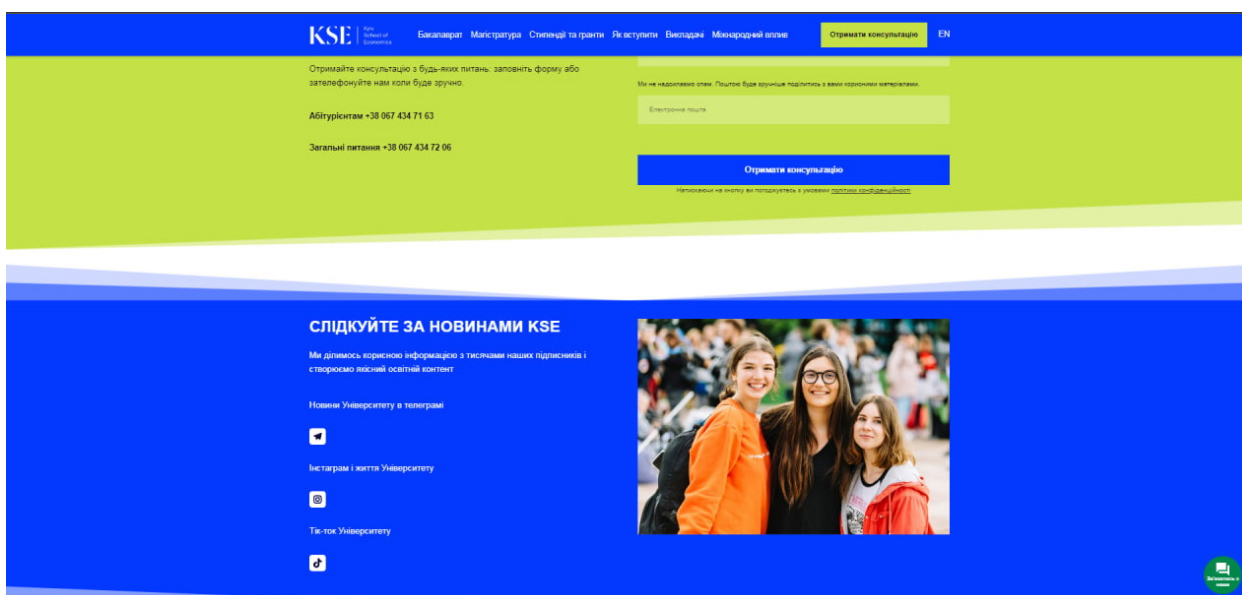

Рис. 11. Університет «Київська школа економіки» (KSE)

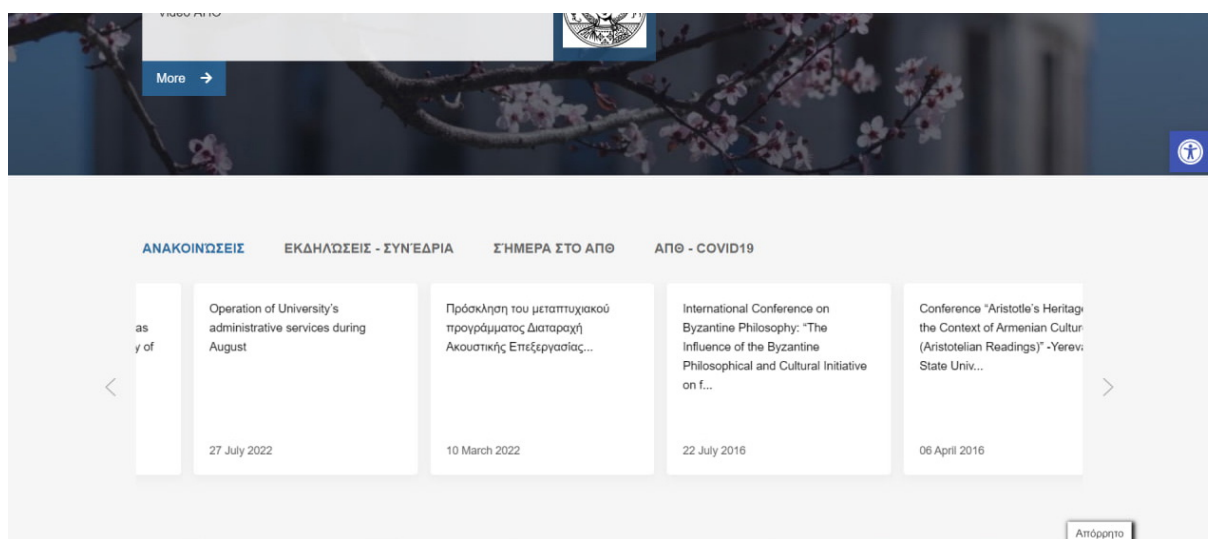

Рис. 12. Університет Аристотеля у Салоніках (Греція)

(приміром, естетика гіперпосилань, яка за визначенням відсутня в друкованому дизайні). Мережева комунікація має свою парадигму комунікації. Її присутність в інтернет-продуктах має обслуговуватися у тому числі і візуальними засобами.

Важливе значення для побудови просторово-композиційних рішень має параметр композиційної поведінки елементів. Ми вважаємо цей механізм одним із ключових у розв'язанні завдання створення якісного дизайну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Almasude, A., & Almasude, J. (2002). Principles of visual communication in web design. For full text: <http://fits.depauw.edu/ascue/Proceedings>, 13-21.
2. Bernard, M., Chaparro, B., & Thomasson, R. (2000). Finding information on the Web: Does the amount of whitespace really matter. *Usability News*, 2(1), 1-4.
3. Brage, E. (2019). The rise of Brutalism and Antidesign: And their implications on web design history. *Jönköping / March 2019*, 67.
4. Hong, P. (2018). *Practical web design: Learn the fundamentals of web design with HTML5, CSS3, bootstrap, jQuery, and vue.js*. Packt Publishing Ltd, 370 p.
5. Large, A., Beheshti, J., & Rahman, T. (2002). Design criteria for children's Web portals: The users speak out. *Journal of the American Society for information Science and Technology*, 53(2), 79-94.
6. Thorlacius, L. (2007). The Role of Aesthetics in Web Design. *Nordicom Review*, 28(1), 63-76.

REFERENCES

1. Almasude, A., & Almasude, J. (2002). Principles of visual communication in web design. For full text: <http://fits.depauw.edu/ascue/Proceedings>, 13-21.
2. Bernard, M., Chaparro, B., & Thomasson, R. (2000). Finding information on the Web: Does the amount of whitespace really matter. *Usability News*, 2(1), 1-4.
3. Brage, E. (2019). The rise of Brutalism and Antidesign: And their implications on web design history. *Jönköping / March 2019*, 67.
4. Hong, P. (2018). *Practical web design: Learn the fundamentals of web design with HTML5, CSS3, bootstrap, jQuery, and vue.js*. Packt Publishing Ltd, 370 p.
5. Large, A., Beheshti, J., & Rahman, T. (2002). Design criteria for children's Web portals: The users speak out. *Journal of the American Society for information Science and Technology*, 53(2), 79-94.
6. Thorlacius, L. (2007). The Role of Aesthetics in Web Design. *Nordicom Review*, 28(1), 63-76.

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

- Рис. 1 (а, b). Інститут архітектури Гарвардського університету (США, Масачусетс). Режим доступу: <https://www.gsd.harvard.edu/architecture/>
- Рис. 2. Школа мистецтв у м. Глазго (Шотландія). Режим доступу: <https://www.gsa.ac.uk>
- Рис. 3. Нова школа Парсонс (Нью-Йорк, США). Режим доступу: <https://www.newschool.edu/parsons/>
- Рис. 4. Академія мистецтв Брери (м. Мілан, Італія) Режим доступу: <http://www.accademiadibrera.milano.it/node/892>
- Рис. 5. Школа мистецтв і дизайну в м. Орлеані (Франція). Режим доступу: <https://esadorleans.fr/en/home>
- Рис. 6. Університету мистецтв, ремесла та дизайну Констфак (Швеція). Режим доступу: <https://www.konstfack.se/>
- Рис. 7. Віденський університет прикладних мистецтв (Австрія). Режим доступу: <https://www.dieangewandte.at/en>
- Рис. 8. Університет «Київська школа економіки» (KSE). Режим доступу: <https://university.kse.ua/>
- Рис. 9. Академія мистецтв Брери (м. Мілан, Італія) Режим доступу: <http://www.accademiadibrera.milano.it/node/892>
- Рис. 10. Академія мистецтв Брери (м. Мілан, Італія) Режим доступу: <http://www.accademiadibrera.milano.it/node/892>
- Рис. 11. Університет «Київська школа економіки» (KSE). Режим доступу: <https://university.kse.ua/>
- Рис. 12. Університет Аристотеля у Салоніках (Греція). Режим доступу: <https://www.auth.gr/en/>